

RESSENYES

MARTÍ FRAGA, Eduard (2016)

El Braç Militar de Catalunya (1602-1714)

València: Publicacions de la Universitat de València, 232 p.

ISBN 978-84-9134-011-9

Les darreres tres dècades han estat especialment fructíferes en treballs dedicats a l'estudi de les institucions catalanes prèvies al Decret de Nova Planta. Des de la publicació de la magna obra de Víctor Ferro, hom ha vist aparèixer estudis dedicats a institucions com la Diputació del General de Catalunya, la Cort General, la Lloctinència General, la Reial Audiència, la Conferència dels Tres Comuns o, més recentment, el Tribunal de Contrafaccions. La tasca investigadora d'historiadors com Jordi Buyreu, Josep Capdeferro, Eduard Martí Fraga, Miquel Pérez Latre o Eva Serra és prou indicadora de l'existència d'una dinàmica historiogràfica plenament consolidada que els darrers anys ha anat aportant llum al voltant de les institucions genuïnes del dret públic català d'època moderna.

L'obra d'Eduard Martí Fraga —*El Braç Militar de Catalunya (1602-1714)*— s'inscriu plenament en aquesta dinàmica. La monografia neix del buit historiogràfic respecte a la institució del Braç Militar de Catalunya, creada l'any 1602 i que caldria diferenciar de l'altre braç militar, això és, la reunió de l'estament militar durant les convocatòries de Corts. En aquest sentit, l'historiador lleidatà té com a objectiu

esbrinar quin paper tingué la noblesa reunida sota l'empara d'aquesta institució durant el llarg segle que va des de la seva creació, l'any 1602, fins a la seva supressió coincidint amb el desenllaç de la Guerra de Successió l'any 1714.

Per dur a terme el seu propòsit, Eduard Martí divideix la monografia en sis apartats ben diferenciats. En el primer d'aquests, se centra a analitzar el procés de creació de la institució, des de les assemblees de nobles fora Corts iniciades a finals del segle XIV fins a la plasmació per escrit de les ordinations del Braç l'any 1602, tot passant per la creixent activitat d'un Braç que, malgrat no tenir ordinations, sí que gaudia de la figura d'un president i d'una seu de reunió estable durant el segle XIV. De fet, per a l'autor la redacció de les ordinations del 1602 seria la culminació d'un procés que hauria portat la noblesa a dotar-se d'un «instrument eficaç que li permetés defensar millor els seus interessos» davant la resta d'institucions, especialment la monarquia.

El segon epígraf de l'obra focalitza la seva atenció en l'estudi de les interioritats del Braç Militar: s'hi analitzen les ordinations del 1602 i les successives reformes (1605, 1642, 1648 i 1693), l'organigrama institucional, les característiques que havien

de complir els participants en les reunions del Braç i quines implicacions tingué a partir del 1652 el fet que, a diferència del Consell de Cent i la Diputació del General, el Braç Militar no es regís per mitjà del sistema insaculatori. Dos elements destaquen per sobre de tots els exposats aquí per l'autor: d'una banda, la capacitat que tingué la institució d'autoregular-se, especialment a escala normativa, cosa que li permeté adaptar-se als contextos canviants sense haver de dependre de la convocatòria de Corts —a diferència del que succeí en el cas, per exemple, de la Diputació. D'altra banda, el fet de no regir-se pel sistema insaculatori, fet que li permeté mantenir l'autonomia després del 1652 i que molt probablement n'explicaria el prestigi creixent en l'entramat institucional català durant la segona meitat del segle XVII.

En el tercer gran capítol de la monografia, l'historiador lleidatà analitza la composició social del Braç a partir de les persones que en formaren part. Per a Martí, el Braç Militar mai no fou controlat per una elit dirigent, sinó que tant la normativa com la pràctica de la institució permetrien concloure que la direcció de la institució gaudí d'una àmplia «participació social». Si bé és cert que de l'anàlisi presentada per l'autor hom pot constatar que poques vegades observem membres d'una mateixa família repetir en els càrrecs de màxima importància del Braç, considerem que no s'insisteix prou en un fet crucial: es miri com es miri, des del moment en el qual el Braç Militar de Catalunya només permetia l'accés com a membres a ciutadans honrats, cavallers o nobles, ja es convertia en una institució socialment tancada.

L'epígraf següent se centra en l'estudi cronològic de la institució durant el segle XVII. En aquest sentit, els primers vint anys de la centúria de foc i de plom —que coincidirien amb el moment de màxima preocupació pel fenomen del bandolerisme— es caracteritzarien per un Braç més preocupat per defensar els interessos particulars dels seus membres que per la defensa de les

Constitucions Catalanes. Tot i així, aquesta dinàmica dels primers anys anirà canviant a mesura que avanci el segle i el Braç Militar es consolidi com un referent de la vida política del país. Encara que durant la Guerra dels Segadors l'activitat de la institució disminuï notablement, a partir del 1652 va gaudir d'una nova embranzida que la portà a obtenir un prestigi creixent, especialment a partir de la dècada del 1680. Com bé demostra Eduard Martí, la progressiva implicació de la institució en la vida política del Principat a mesura que avança la centúria queda constatada en la temàtica tractada a les seves reunions: entre el 1623 i el 1699 un 43% de les reunions tractaran aspectes de caire militar; un 32%, de caire constitucional; un 17%, qüestions de protocol, i, finalment un 8%, qüestions de caire econòmic.

El cinquè capítol de la monografia analitza el paper del Braç Militar en el quinquenni de 1700-1705, anys durant els quals la institució va destacar-se especialment en la defensa de les constitucions. En efecte, de l'anàlisi temàtica de les seves reunions se'n desprèn que un 62% tractaren qüestions de temàtica constitucional. De fet, Eduard Martí considera que la institució es caracteritzà per una posició certament bel·ligerant contra Felip V, ben constatable en qüestions com la no-aplicació de la vicerrègia, la confecció del Tribunal de Contrafaccions o l'intent d'expulsió d'Arnold Jäger. Tot plegat comportà que a Madrid cada vegada es veiés més el Braç com la institució catalana que més s'implicava en la defensa de les Constitucions. El posicionament de la institució al llarg dels primers cinc anys del segle XVIII porta Martí a concloure que ens trobem davant un Braç Militar més aviat «constitucionalista» que no pas «austriacista», ja que el *leitmotiv* que mourà la institució durant aquesta època no seran tant les fidelitats dinàstiques com la defensa de les constitucions.

Eduard Martí dedica el següent apartat de la monografia a estudiar l'activitat del Braç Militar durant el regnat de Carles III

d'Àustria. D'entrada, l'autor considera que la Cort de 1705-1706 fou molt positiva amb vista a garantir una major autonomia i autoritat de la institució nobiliària: se'n garantí l'autonomia financera respecte a la Diputació del General, s'erigí com la institució responsable d'emmagatzemar i tenir cura dels processos familiars de l'estament militar realitzats en Corts, es prohibí que els oficials reials formessin part de les seves juntes i, finalment, se li reconegué el dret d'enviar ambaixadors a la Cort del rei. D'altra banda, la institució entrà a formar part de la nova Conferència dels Tres Comuns en igualtat de condicions respecte de la Diputació del General i el Consell de Cent esdevenint-ne, de fet, l'element més dinàmic. Si bé durant els anys centrals del regnat de l'arxiduc hom pot constatar un petit descens en l'activitat del Braç Militar —en termes comparatius respecte als anys del regnat de Felip V—, amb la retirada de les tropes aliades i la marxa de Carles III a l'Imperi hom pot constatar una represa de l'activitat de la institució, que Martí qualifica com a «frenètica».

Eduard Martí clou l'estudi fent un balanç final a mode de conclusió. Entre altres qüestions, destaca el caràcter singular que tingué el Braç Militar de Catalunya en el context europeu, en el qual les dues institucions que més se li assemblaren foren les dietines poloneses i les *assemblées de la noblesse* franceses. Així mateix, recorda que la institució canvià notablement al llarg de tot el període en el qual tingué vigència: si a principis del segle XVII ens trobem davant d'un Braç Militar més preocupat a defensar els interessos dels seus membres —en paraules de l'autor, un Braç «més gremial»—, a mesura que avanci el segle i especialment durant els primers anys del segle XVIII s'observa clarament una tendèn-

cia a esdevenir una institució dedicada sobretot a la defensa de les Constitucions Catalanes. De fet, per a Martí l'aparició del Braç no deixaria de ser una manifestació més de la força de les idees constitucionals dins la societat catalana anterior al 1714, així com del dinamisme institucional català, «capaç de generar respostes als nous reptes de futur i de crear “noves i agosarades institucions” que ampliaven la base social de persones que participaven en la vida política del país i que defensaven les Constitucions».

El Braç Militar de Catalunya (1602-1714) és una obra destinada a omplir un buit historiogràfic evident i que ha tingut un treball d'arxiu innegable. El tractament de les fonts per part de l'autor és exhaustiu, cosa que li permet extreure conclusions valuoses, especialment pel que fa a l'estudi de la composició social de la institució i de les matèries que tractà al llarg dels més de cent anys de la seva existència. Malgrat que el mateix Eduard Martí considera que l'obra hauria de ser vista com un punt de partida, som del parer que, si bé algunes afirmacions podrien matisar-se —com per exemple la qüestió del «grau d'obertura social» de la institució—, tant la quantitat com la qualitat de la recerca duta a terme van molt més enllà de les que calia per establir la base que permeti futures investigacions.

En definitiva, *El Braç Militar de Catalunya (1602-1714)* representa una nova i sòlida aportació a la història institucional del Principat de Catalunya anterior a la desfeta de la Guerra de Successió i l'entrada en vigor de la Nova Planta borbònica. Una obra que, sense cap mena de dubte, ens permetrà afrontar amb més garanties l'explicació d'un passat, el nostre, talment fascinant.

Ricard Torra i Prat

Universitat Autònoma de Barcelona

<http://dx.doi.org/10.5565/rev/manuscripts.182>

